

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет філології

Кафедра слов'янських мов

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Старослов'янська мова

Освітня програма Чеська мова і література

Спеціальність 035 Філологія

035.038 Філологія (Слов'янські мови та літератури (переклад
включно), перша – чеська

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № __ від “__” серпня 2022 р

м. Івано-Франківськ – 2022

ЗМІСТ

1. Загальна інформація

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни „Старослов'янська мова“ складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напрямом **035033** – філологія.

Курс старослов'янської мови, передбачений навчальним планом філологічних факультетів університетів, дає теоретичні і практичні знання про внутрішні загальні й часткові закони, що діяли в найдавнішу епоху в слов'янських мовах. Він відкриває цикл історичних лінгвістичних дисциплін, а тому становить своєрідний вступ до вивчення слов'янських мов і їх історії.

Значення цього курсу для наукового з'ясування закономірностей розвитку сучасної мови особливе, оскільки знання старослов'янської мови допоможе студентам глибше і всебічніше вивчити фонетичну і граматичну систему сучасної української та й інших слов'янських мов, закономірності їх розвитку, сприятиме глибшому розумінню мовних явищ на сучасному хронологічному (синхронному) зрізі.

Старослов'янська мова своєю фонетичною системою і граматичною будовою найближче стоїть до праслов'янської (спільнослов'янської) мови, а тому вивчення її має винятково важливе значення для порівняльно-історичної граматики індоєвропейських мов. Оскільки праслов'янська мова є прамовою для сучасних слов'янських мов, то важливо знати, які саме процеси відбувалися у цій прамові, щоб уміти пояснити сучасні мовні явища. Враховуючи факт, що старослов'янська писемна мова є своєрідною ілюстрацією праслов'янської, для майбутніх філологів важливо добре засвоїти цей предмет.

Назва дисципліни	Старослов'янська мова
Викладач	Лесюк Микола Петрович, докт. філол. наук, професор
Контактний телефон викладача	+38034 259 60 63
E-mail викладача	mykola.lesiuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очна форми
Обсяг дисципліни	180 годин (36 год. лекційних, 24 – практичних, 120 – самостійне опрацювання – 6 кредитів)
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/
Консультації	Регулярні, щотижня у визначений день і час

2. Анотація до курсу

Курс старослов'янської мови передбачений навчальним планом філологічних факультетів університетів. Він знайомить студентів з першою писемною (літературною) мовою слов'ян, яка виникла в другій половині IX ст. після народження Христа. Вважається, що саме старослов'янська мова найбільш повно віддзеркалює фонетичну та граматичну організацію праслов'янської мови – прамови для всіх сучасних слов'янських мов, тому цей курс вивчається на всіх слов'янських філологічних спеціальностях. Цей курс дає теоретичні і практичні знання про внутрішні загальні й часткові закони, що діяли в найдавнішу епоху, становить своєрідний вступ до вивчення слов'янських мов і їх історії, допоможе студентам всебічно вивчити фонетичну і граматичну систему сучасної української, польської, чеської та інших слов'янських мов.

3. Мета і завдання курсу

Мета: Головна мета курсу старослов'янської мови – ознайомити студентів-першокурсників з першою писемною (літературною) мовою слов'ян – старослов'янською мовою, яка виникла у другій половині IX ст. після народження Христа, навчити їх читати і розуміти тексти перших писемних слов'янських пам'яток, дати їм теоретичні та практичні знання про внутрішні загальні та часткові закони, які діяли в найдавнішу епоху, тобто в праїндоєвропейській та праслов'янській мовах.

Завдання: Основним завданням курсу є те, що він повинен служити своєрідним вступом до вивчення слов'янських мов, дати студентам уявлення про взаємозв'язок мовних явищ, їх історію, причини виникнення, домогтися, щоб студенти уміли пояснити сучасні мовні (фонетичні та морфологічні) явища в порівняльно-історичному аспекті.

4. Результати навчання (компетентності)

1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
4. Здатність бути критичним і самокритичним
5. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.
6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
7. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
8. Здатність працювати в команді та автономно.
9. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
10. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.
11. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову системи, її природу, функції, рівні.
12. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії чеської й української мов.
13. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та
14. інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації та перекладу тексту.
15. Здатність вільно оперувати фаховою лінгвістичною і літературознавчою термінологією для розв'язання професійних завдань.
16. Здатність до надання консультацій з дотримання норм літературної мови та культури мовлення.
17. Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та чеською мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації.
18. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.
19. Організувати процес свого навчання й самоосвіти.
20. Використовувати інформаційні й комунікаційні технології для вирішення складних спеціалізованих задач і проблем професійної діяльності.
21. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів.
22. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію чеської та української мов і літератур, вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності.
23. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.
24. Здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів.
25. Знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції обраної філологічної спеціалізації, вміти застосовувати їх у професійній діяльності.
26. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання.
27. Дотримуватися правил академічної доброчесності.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття		Загальна кількість годин			
Лекції		36 год.			
практичні заняття		24 год.			
самостійна робота		120 год.			
Ознаки курсу					
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)		Нормативний вибірковий	
другий	035 Філологія. 035.038 Філологія (Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – чеська	перший		нормативний	
Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год.	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Вступ. Поняття про старослов'янську мову. Історія виникнення і роз-витку старослов'-янської мови. Старослов'янські азбуки. Пам'ятки старослов'янської писемності 4 год.	лекції– 4 г.	№№ 1, 3, 5	опрацювати самостійно числове значення букв кирилиці, діяльність Кирила та Методія – 20 г.		до першого практичного заняття
Тема 2. Фонетична система старослов'янської мови. Фонетична структура складу. Плавні звуки. Система голосних та приголосних звуків. Зредуковані ь, ъ , їхні позиції, зредуковані и, ы 2 / 2 = 4 год.	лекція–2 г. практ.– 2 г.	№№ 1, 3, 5	опрацювати самостійно питання про складотворчі р, л , можливі групи приго-лосних на поч. складу – 16 год.		до наступного практичного заняття
Тема 3. Звукова система старослов'янської мови в порівняльно-історич ному освіт-ленні. Коротка характеристика			опрацювати самостійно		

найважливіших рис праіндоєвропейської мови. Зміни праін-доєвропейських го-лосних та приго-лосних на слов'янському мовному ґрунті. Закон від-критого складу. Монофтонгізація дифтонгів та диф-тонгічних сполучень. Спрощення груп приголосних, Явище початку і кінця слова. Палата-лізація приголосних 10 / 8 = 18 год.	лекції–10 г практ.–8 г	№№ 1, 3, 5,7	питання про рефлексію праслов'янських фонетичних явищ у сучасних слов'янських мовах – 24 год.		До першої контрольної роботи. Контрольна робота №1 (на останньому практичному занятті з фонетики)
Тема 4. Зміни у фонетичній системі старослов'янської мови, відображені в писемних пам'ятках X, частково XI ст. 2 / 0 = 2 год.	лекція–2 г	№№ 1, 3, 5,7	опрацювати самостійно тему – 4 год.		до наступного практичного заняття
Тема 5. Морфологія, іменник 4 / 2 = 6 г.	лекції– 4 г. практ.– 2 г.	№№ 1, 3, 5,7	опрацювати самостійно відмінювання – 12 год.		до другої контрольної роботи № 2.
Тема 6. Займенник, прикметник, числівник 4 / 2 = 6 год.	лекції - 4 г. практ.- 2 г.	№№ 1, 3, 5,7	опрацювати самостійно відмінкові парадигми цих част. мови – 12 год.		до другої контрольної роботи
Тема 7. Дієслово 8 / 8 = 14 г.	лекц. – 8 г. практ.– 6 г.	№№ 1, 3, 5,7	опрацювати самостійно відмінювання дієприкметників – 20 год.		до контрольної роб. № 2.
Тема 8. Синтаксис, підсумки 2 / 2 = 4 г.	лекція – 2, практ. – 2	№№ 1, 3, 5,7	опрацювати самостійно вираж. другор. чл. речен. – 12 г.		контр. роб. № 2.

6. Система оцінювання курсу	
Загальна система оцінювання курсу	Вивчення курсу закінчується екзаменом, якому передують практичні заняття та дві контрольні роботи. Кожна з них оцінюється максимально в 15 балів. Крім того, на практичних заняттях кожен студент може максимально набрати ще 20 балів за відповіді. Відповіді оцінюються за п'ятибальною системою. Отже, максимально студент може набрати 50 балів. Наступні 50 балів (максимально) він може отримати на екзамені. Щоб мати допуск до іспиту, треба отримати мінімально 25 балів.
Вимоги до письмової роботи	Екзамен відбувається у письмовій формі. У кожному білеті є п'ять завдань, кожне з яких оцінюється максимально в 10 балів. У перших двох завданнях кожне слово (написати по-старослов'янськи п'ять слів і відтворити праслов'янські форми п'яти слів. Отже, кожне слово має ціну двох балів. Неправильно відтворено слово – мінус 2 бали. Наступні три завдання мають по десять слів. Кожне неправильне слово коштує один бал. Критерії чіткі і точні. Скільки слів визначено неправильно, стільки ж знімається балів. Оцінка за іспит плюсується до підсумкової оцінки. 50-59 балів – E, 60-69 – D, 70-79 – C, 80-89 – B, 90-100 – A.
Практичні заняття	На практичних заняттях відповіді оцінюються за п'ятибальною системою. Усі оцінки плюсуються, сума ділиться на кількість оцінок і результат множиться на коефіцієнт 4. Максимально так можна набрати 20 балів.
Умови допуску до підсумкового контролю	До підсумкового контролю допускається студент, який набрав мінімум 25 балів (з п'ятдесяти).
7. Політика курсу	
Згідно зі статтею 58 Закону України «Про вищу освіту», науково-педагогічні працівники вищого навчального закладу зобов'язані забезпечувати викладання навчальних предметів на високому науково-теоретичному і методичному рівні. Під час лекцій та практичних занять зі старослов'янської мови викладач, роз'яснюючи важкі для засвоєння мовні факти, дотримується норм педагогічної етики, моралі, поважає гідність студентів, а до тих, кому важко засвоїти матеріал, підбирає індивідуальний підхід, дотримується сам академічної доброчесності та вимагає цього і від студентів, розвиває в них самостійність, ініціативу, творчі здібності. Як викладач, так і студенти в освітньому процесі дотримуються законів України, статуту та Кодексу честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до Положення 1 і Положення 2 .	
8. Рекомендована література	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. – Львів, 1964. 2. Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. – Київ, 1983. 3. Леута О.І. Старослов'янська мова. – Київ, 2001. 4. Леута О.І., Гончаров В.І. Збірник вправ з старослов'янської мови. – Київ, 2004. 5. Горшков А.В. Старославянський язык. – Москва, 1963, 1974. 6. Хабургаев Г.А. Старославянський язык. – Москва, 1974. 7. Селищев А.М. Старославянський язык Ч. I, II – Москва, 1951, 1952. 	

8. Беседина-Невзорова В.П. Старославянский язык. – Харьков, 1962.
9. Елкина Н.М. Старославянский язык. – 1960.
10. Иванова Т.А. Старославянский язык. – Москва, 1977.
11. Ван-Вейк Н. История старославянского языка, Москва, 1957.
12. Цейтлин Р.М. Лексика старославянского языка. – 1977.
13. Дементьев А.А. Сборник задач и упражнений по старославянскому языку. – Москва, 1975.

Викладач _____ Лесюк М.П.